

tioner på forskellige former for journalistik. Endelig gives der meget grundige anvisninger på, hvilke elementer, man skal tage fat på, når man skal analysere den enkelte avisartikels opbygning og sprog. I behandlingen af avisens lay-out argumenteres der for at betragte avisforsiden som et billede, og man får en meget givende beskrivelse af forskellen på forskellige avistypers lay-out.

Afsnittet om reklamer er bogens mindst spændende afsnit. Her tager det instrumentelle overhånd. Man bliver præsenteret for et meget stort og meget detaljeret analyseskema, men der skrives meget lidt om avisens reklamer.

Disse adskiller sig i flere henseender fra andre mediers reklamer, med hensyn til f.eks. afsendere og "varer". Dette forhold burde have været indarbejdet i afsnittet. Bogens sidste to afsnit om henholdsvis avislæsningen og effekten af massekommunikation er meget snævre i deres perspektiv. De bygger i vidt omfang på traditionel massekommunikationsforskning, og der savnes nogle samfundsmæssige overvejelser vedrørende funktionen/effekten af avislæsning.

Ovennævnte forbehold til trods kan bogen varmt anbefales. Det er en brugsbog.

Flemming Mortensen: Journalistik som oplevelsesforsyning. En analyse af Bild-Zeitung. København, 1984, C.A. Reitzels Forlag, 149 sider, 130 kr.

Anmeldt af: Barbara Gentikow, lektor i tysk sprog, littera-

tur og kulturhistorie, p.t. timelærer ved Sproghøjskolen på Kalø og ved Center for Massekommunikation ved Århus Universitet.

Der findes efterhånden et væld af forskningslitteratur om Europas største dagblad, den vesttyske Bild-Zeitung. Men dens hemmelighed er langt fra afsløret endnu. Ikke mindst er gåden om dens popularitet stadig uløst.

Forskningen begyndte med en moralsk kritik mod dette "smuds-blad" ud fra traditionelle normer om lødighed, specielt med hensyn til kravet om informationernes objektivitet. Med udgangspunkt i 60'ernes ideologikritik har en anden del af forskningen prøvet at analysere, hvordan dette blad produceres, og har fremlagt en række oplysninger om dets manipulationsmetoder. I 70'erne kom der en del undersøgelser af den økonomiske side ved Bild's eksistens og store udbredelse. Avisens varekarakter og deraf følgende profitstyring blev sat i centrum, og mange artikler og bøger beskæftigede sig med Springer-koncernens monopollignende stilling på massemediemarkedet.

Günter Wallraff har bidraget sin del til disse forskningsretninger uden at være medieforsker i traditionel forstand. Med sine bøger ("Afsløringen", 1977 / "Anklagens vidner", 1979 / "Anklagens virkninger", 1982) har han leveret meget vigtigt materiale og har fremfor alt sat den nødvendige kritiske diskussion om Bild i gang, også uden for de snævre kredse af intellektuelle.

Svagheden i de fleste hidtidige undersøgelser består i, at de (indirekte) går ud fra eller (indirekte) konkluderer, at Bild læses af 12-14 millioner idioter til dagligt. Et af de store spørgsmål, som står tilbage, er: "Hvorfor pokker bliver folk ved med at læse dette løgneblad?!"

80'ernes forskning ser ud til uden moralsk fordømmelse at interessere sig for læsernes behov og for fascinationsformer. Først nu prøver man alvorligt at forstå medie-konsumenterne.

Det gør i hvert fald Flemming Mortensen i sin analyse af Bild-Zeitung, under titlen journalistik som oplevelsesforsyning. Det synes jeg er meget prisværdigt. Om det lykkes, er en anden sag.

Inspirationskilden til Flemming Mortensens undersøgelse er Günter Wallraff. De første 20 sider af bogen består af en gennemgang af Wallraffs tre Bild-bøger, en udmærket indførelse. Med hensyn til receptionssiden citerer Flemming Mortensen følgende udsagn fra Afsløringen:

Borset fra Bundesliga-begivenhederne venter han (= Bild-læseren) hverken informationer eller oplysende kommentarer, altså intet som kunne opfattes med hovedet, men stemninger og underholdning, konstateringer og gys. Bild-læseren skal ikke oplyses, han skal købe sig for 35 Pfennig følelser, stimulanser, narkotikaerstatninger (s. 15f).

Flemming Mortensen tager udgangspunkt i denne karakterisering af Bild-Zeitung som underholdning og oplevelsesforsyning, men han vil også finde ud af, hvorfor læserne forholder sig til avisen på denne måde.

De næste godt 20 sider står under overskrifterne "Dagspressens udvikling i Vesttyskland" og "Springer-koncernen - et historisk signalement". Udmærkede historiske overblik, men man begynder at vente lidt utålmodigt på bogens "egentlige" emne. Det kommer så i afsnittet "indholdsanalyse", som er bogens længste og efter min mening også bedste del. Den består af en receptionsorienteret undersøgelse over et afgrænset tidsrum af avisen som helhed, af forsiden og af to specielle emner: de prominentes liv og det politiske stof. Analyserne er fremragende på den måde, at de samtidigt forholder sig kritiske overfor teksterne og alligevel prøver at forstå deres fascination ud fra læsernes situation. Som eksempel vil jeg bare nævne nogle af de kommentarer Flemming Mortensen knytter til Bild's historier om Prins Charles' og Lady Dianas kærlighedslykke:

I de klassiske eventyr spiller dette tema altid en central rolle. I den lykkelige afslutning ligger folkets utopiske drøm om engang at få del i den rigdom og lykke, som det er blevet udelukket fra i virkeligheden. Her sejrer naturens ret endelig over penge og magt....Men i Bild-Zeitungs udgave mangler eventyret dets middelalderlige forlægs oprørske indhold....Hengiv dig til drømmen om rigdom og lykke, men efterstrøb den aldrig. Sådan lyder det moderne eventyrs morale" (S. 67).

Efter denne analyse følger der et afsnit, som behandler "Bild-Zeitungs ideologiske grundlag" og Bild-Zeitungs socialpsykologiske grundlag". De er sikkert rigtige i sig selv, men skuffer alligevel, fordi de består stort set af referater fra Adorno, Brückner, Freud og narcissisme-teorien (uden af Flemming Mortensen forresten nævner den mest

kendte moderne forsker på dette felt, Thomas Ziehe) og fordi disse referater kun sjældent knyttes sammen med bogens undersøgelsesgenstand, Bild-Zeitung. I stedet for referater ønsker man sig som læser af denne undersøgelse snarere en anvendelse af disse teorier på en analyse af avisens indhold og læsernes behov. Desuden kan det indvendes, at den indirekte konklusion på Flemming Mortensens socialpsykologiske betragtninger er den kendte, utilstrækkelige tese om, at læserne har det elendigt i virkeligheden, griber til Bild som narkotika og manipuleres af dets indhold som vilje- og hjerneløse ofre. En indvending, som Flemming Mortensen forresten på side 142 selv antyder som en mulig svaghed ved undersøgelsen.

Bogens sidste afsnit, "Hvordan kan Bild bekæmpes", er jeg heller ikke så glad for, fordi den ligger for langt væk fra en receptionsanalyse. Men slutningen, "En chance for myndighed", er igen meget spændende, fordi den åbner for nye måder at betragte Bild-læserne på. Flemming Mortensen nævner undersøgelser, som viser at mange Bild-læsere er udmærket klare over, at Bild lyver. De køber ikke information, men underholdning. De køber sig et stykke fiktion i bevidstheden om, at det er fiktion, ligesom de køber sig en biografbillet eller går i Tivoli.

Flemming Mortensen er med sin undersøgelse uden tvivl kommet et stykke videre på vej mod en virkelig forståelse for Bild-Zeitungs popularitet. Men der er et langt stykke tilbage endnu. Jeg vil formulere det store uløste spørgsmål sådan:

Hvad gør folk med Bild? (Ikke bare: Hvad gør Bild med folk?). Bogen vrimler forresten med trykfejl.

Vibeke Wegener: Indføring i billedbeskrivelse. Form og indhold. I serien: Dansk/Indføringshæfter, red. af Ole Ravn. København, 1984, Gyldendal, 86 s., 98,50 kr.

Anmeldt af: Lise Elmgaard, kvotaansat ved Viborg forbedelseskursus, dansk/formning.

Bogens mål er kort at præsentere det nødvendige begrebsapparat til en billedbeskrivelse, samt at give en metodisk indføring i arbejdet. Intentionen er at hæftet skulle kunne bruges på alle undervisningsniveauer fra folkeskolens ældste klasser, og at det skulle kunne læses og anvendes uden specielle forudsætninger inden for området. Anmeldelsen vil vise, om dette er lykkedes.

Første afsnit er en belysning af, at et billedindtryk er en sammensat oplevelse. Vibeke Wegener giver her en god og letforståelig forklaring på den denotative og den konnotative beskrivelse, og på hvorfor denne opdeling er nødvendig. Den denotative beskrivelse er den objektive identifikation af former, farver og linjer som objekter og handlinger, mens den konnotative beskrivelse består af de kulturbestemte associationer. Der arbejdes endvidere med begrebet 'ideassociativ beskrivelse', hvilket er en billedbeskrivelse, der består af private associationer. Det kan forekomme unødvendigt at arbejde med både et konnotativt og et ideassociativt lag, da begge vel er kulturbestemte, men det kan måske i analyseprocessen være givtigt at kunne sammenligne fælles og private konnotationer.

Det er dog en mangel, at Vibeke Wegener slet ikke gør opmærksom på, fra hvilke teorier og forfattere begreberne er hentet. Savnet er ikke generende for forståelsen af afsnittet, men når man læser litteraturvejledningen bag i bogen igennem, for der at finde mere litteratur om baggrunden for denne opdeling af billedlæsningsprocessen, vanskeliggør den manglende information valget af vel-egnet litteratur.

Hovedvægen i bogen er lagt på at give et begrebsapparat til en formel billedbeskrivelse. Dette sker i afsnit 2, som har 6 underafsnit, hvori de centrale punkter til en samlet analyse bliver beskrevet og forklaret: form, bevægelse, rum, farve, balance og komposition. Redegørelsen af disse punkter er grundig og pædagogisk, så specielt dette kapitel lever op til bogens intentioner om at formidle en basal og letforståelig viden. De anvendte eksempler er gode, med undtagelse af et enkelt i farveafsnittet, hvor der i beskrivelsen af, hvordan samhörigheden i farve kan lede beskuerens blikretning, henvises til en stregtegning i sort/hvid. Enten skulle dette billede have været gengivet i farver, eller også skulle Vibeke Wegener have nøjedes med at vise denne sammenhæng i billedet ved hjælp af en af de 4 farveplancher, som er midt i bogen. Ligeledes er det generende, at der ikke er ofret penge på at trykke farvecirklen i farver, det virker nu mere motiverende og inspirerende.

Ellers er billedeksemplerne velvalgte og alsidige. Det sidste er vigtigt, da det på denne måde tydeliggøres, at det ikke kun er i kunstbilleder og reklamer, at brugen af form, farve, rum o.s.v. er bevidst, men at ønsket om at videregive et bestemt budskab er lige så klart i bogom-

slag, tegneserier og pressefotos - ja, i alle de billeder vi ser. Vibeke Wegener har et fint eksempel på, hvordan en avisartikel med foto kan være opstillet, så selve kompositionen er med til at udtrykke avisens mening om i dette tilfælde det danske retsvæsen. At højesteretsdommeren kunne være taget fra en anden vinkel, og dermed være brugt til at udtrykke en anden mening, vises ved gengivelse af billedet fra en anden avis angående samme sag.

Efter det grundige afsnit om den formelle side af billedet, følger et kort afsnit om billedet som en del af en helhed. Afsender-modtagerproblematikken skitseres, og hvilke følger den har for form og indhold, ligesom forskellige kommunikations-situationer forklares. En evt. teksts afløsende eller forankrende karakter nævnes også, og der afsluttes ganske rigtigt med at pointere, at der ikke findes rigtige eller forkerte tolkninger, men at der findes mere eller mindre velfunderede og nuancerede.

Hæftet afsluttes med den billedanalysemodel som alle afsnit har lagt op til. Modellen består af 8 punkter og adskiller sig ikke væsentligt fra mange andre modeller - bortset fra det første punkt, som hedder: "Umiddelbare helhedsindtryk". I dette fastholder Vibeke Wegener det - efter min mening - meget vigtige aspekt: billedets umiddelbare indtryk kan være vigtigt at sammenligne med den bevidste analyses slutresultat.

De øvrige punkter svarer som skrevet ganske til de fleste analysemodeller, jeg har set. Der startes med en beskrivelse af analyse materialet, dernæst bliver motivet beskrevet, hvilket naturligt fører over i den formelle analyse. Så analyseres billedets kommunikationssituation og sociale funktion, og der afsluttes med den subjektive fortolkning og vurdering.